

PETER STANFORD

PÚTE

CESTY ZA ZMYSLOM ŽIVOTA

PÚTE

Le chastel de Doure l'entree e la chief
de la riche isle de Engleterre e au

prof de jurnee.

l'abbere seint
augustin

Cantebure. chef de iglises de engleterre

jurnee

leste de
Boucestre ki est eschequer

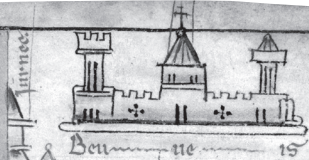
jurnee

MUSEVM
BRITAN
NICVM

La cite de lundis ki est chef de englere.
Burtal ki prime enhabura engleterre
la funda. e la cite la trois la nuete.

la cite de lundis. Crispel. Billopel. Luffel. Alford.

Beurmeue 15

Reims

jurnee

Pois. am

Seit q'ant.

jurnee

Seint Richer.

jurnee

Arax

jurnee

jurnee

jurnee

jurnee

jurnee

jurnee

jurnee

jurnee

jurnee

jurnee

Clare

Dre dame de
Bois loins.

Virant port
de mer cunt
Doure.

PÚTE
CESTY
ZA ZMYSLOM ŽIVOTA

PETER STANFORD

PRELOŽILA ZUZANA TRSTENSKÁ

S dvadsiatimi piatimi farebnými fotografiami

IKAR

Venujem Kit – najlepšej spoločníčke na púťach.

Frontispis: Časť ilustrovaného itinerára z Londýna
do Jeruzalema, autor Matthew Paris, 1250 – 1259

Peter Stanford
PILGRIMAGE: JOURNEYS OF MEANING

Published by arrangement with Thames & Hudson Ltd, London
Pilgrimage: Journeys of Meaning © 2021 Thames & Hudson Ltd, London
Text © 2021 Peter Stanford
This edition first published in Slovakia in 2022 by IKAR, a.s., Bratislava
Translation © 2022 by Zuzana Trstenská
Slovak edition © 2022 by IKAR, a.s.

Všetky práva sú vyhradené.
Nijaká časť tejto knihy sa nesmie reprodukovať, ukladať
do informačných systémov ani prenášať v akejkoľvek podobe
či akýmkoľvek spôsobom – elektronicky, mechanicky, fotokopírovaním,
nahrávaním alebo inak – bez predchádzajúceho písomného súhlasu
vlastníka autorských práv.

Z anglického originálu *Pilgrimage: Journeys of Meaning*
(Thames & Hudson Ltd, London 2021)
preložila Zuzana Trstenská.
Redigovala Otilia Škvarnová.
Technická redaktorka Helena Oleňová.
Vydalo vydavateľstvo IKAR, a.s., Bratislava
v roku 2022 ako svoju 1 971. publikáciu v elektronickej podobe.
Prvé vydanie.
Sadzba a zalomenie do strán Veronika Jelenová.

ISBN 978-80-551-8614-6

OBSAH

Úvod: Nová geografia duchovnej sily	7
1. Santiago de Compostela: Camino – Cesta svätého Jakuba	18
2. Jeruzalem: Zaslúbená krajina	38
3. Rím: Uvidieť znamená uveriť	61
4. Mekka: Iný svet	77
5. Lalibela: Zakopané záhady	95
6. Lurdy, Medžugorie a mariánske svätyne: Mária a zázraky	110
7. Severowaleská pútnická cesta: Keltské obrodenie	128
8. Kumbhamélá: Najväčšia púť na svete	141
9. Buddhova cesta: Peripatetický pútnik	155
10. Šikoku: 88 chrámov v stopách Veľkého učiteľa	171
11. Severná Amerika: Optimistická turistika	185
12. Machu Picchu: Mocné miesta	202
Epilóg: Vrátiť sa, kde sme začali	215
Poznámky	222
Odporúčaná literatúra	227
Podakovanie	231
Zdroje obrazového materiálu	232
Register	233

ÚVOD

NOVÁ GEOGRAFIA DUCHOVNEJ SILY

*„Príroda v ich srdciach túžbu prebudí
a na cestu sa vydať ich povzbudí,
tak pútnici chrámy vo vzdialenom kúte
hľadajú vždy, keď vykročia na púte.“*

GEOFFREY CHAUCER:
CANTERBURSKÉ POVIEDKY (OKOLO 1387 – 1400)

Do prastarého náboženského rituálu pútnictva som bol zasvätený ako naivný sedemnásťročný mladík. So skupinou spolužiakov z katolíckej školy v Liverpoole som sa vydal do Lúrd vo Francúzsku. Všetci sme vyrastali na rozprávaní o tom, ako sa tam v roku 1858 zjavila Panna Mária mladej Bernadete Soubirousovej, a odvtedy je tá svätýňa nadpozemským miestom, spojeným s nebom neviditeľnou niťou. Kúpeľ vo vode, ktorá z moci Ježišovej matky začala vyvieriť do jaskyne, dokázal vyliečiť duchovné aj telesné choroby.

V tom čase som žil v pomerne oklieštenom katolíckom svete, preto som nevedel, že som sa vydal na cestu v stopách miliónov pútnikov, ktorí sa v priebehu vekov vybrali hľadať zmysel života

po dobre vyšliapaných chodníkoch vedúcich na posvätné miesta spojené s ich bohmi. Aj po niekoľkých menej vyšliapaných. Koncom 6. storočia pred n. l. dvadsaťdeväťročný Siddhártha Gautama, známejší ako Buddha, na území terajšieho Nepálu opustil svoju manželku a novonarodené dieťa, obliekol si žlté mníšske rúcho a šesť rokov kráčal a kráčal, kým nedosiahol *bóधि*, čiže tzv. prebudenie. Strom, pod ktorým sa to stalo, je dnes najvýznamnejším pútnickým miestom buddhistov na celom svete.

Všetky náboženstvá v rozličnej miere prijímajú koncept pútnictva. V islame je púť do Mekky, *hadždž*, náboženskou povinnosťou. Pútnikom na dlhých cestách dodáva silu nádej, niekedy prekvitajúca v tichu, inokedy v hlasnom speve či v odriekaní modlitieb, že na konci púte sa vynorí pochopenie alebo nový pohľad na každodennú existenciu a miesto ľudstva vo veľkom božskom pláne. Alebo prinajmenšom pocit, že sa človeka dotknú božské sily, ktoré sú na tom konkrétnom mieste dosiahnuteľnejšie než v každodennej rutine života. Všetky také miesta sú výnimočné, lebo jestvujú akoby mimo tohto sveta, hýbu sa v inom rytme a vďaka svojmu spojeniu s inou, vyššou dimenziou majú zvláštnu vnútornú atmosféru. Keď sa na nich ocitneme, môže sa stratiť rozdiel medzi viditeľným a neviditeľným a môžu sa nám otvoriť dvere vedúce k inému nastaveniu mysle.

To si však môžem dovoliť povedať len s odstupom času. Ťažko by som to vtedy dokázal vyjadriť takýmito slovami a už vôbec by som si nespojil svoju cestu do Lúrd s týmto celosvetovým hnutím. Naše prísne hodiny náboženstva v 70. rokoch minulého storočia boli v podstate len strohými formulkami otázok a odpovedí z katolíckeho katechizmu. Navyše sme na našej púti mali moderné výdobytky, ktoré nás vzdalovali od predchádzajúcich generácií pútnikov. Nezaodeli sme sa do vrecoviny a nevyváľali sme sa v popole, aby sme sa potom niekoľko týždňov pešo trmácali s palmovými listami –

pripomienkou Ježišovho víťazoslávneho vstupu do Jeruzalema –, ako robili naši predchodcovia, vďaka čomu sa v angličtine pútnici nazývali aj *palmers*. Namiesto toho sme sa do Lúrd za dva dni pohodlne dopravili po diaľnici v školskom minibuse a tešili sme sa, že na sebe nemusíme mať školské uniformy.

V iných významných ohľadoch však táto skúsenosť odrážala zážitky bohabojných ľudí na ceste do katedrálneho mesta Canterbury, ktorých príbehy prerozprával Geoffrey Chaucer na konci 14. storočia a ktoré doteraz patria k najoceňovanejším literárnym opisom púte. Podobne ako oni, ani my sme neboli práve najzbožnejší, ale boli sme spútaní s katolíckou cirkvou, lebo nás vzdelávali saleziáni. Tešili sme sa zo vzájomnej spoločnosti na ceste a čakali sme, že to, čo máme pred sebou, bude pre nás osudové.

A tak to aj bolo. Aj skoro po štyridsiatich rokoch mám tento zážitok vrytý do pamäti. Lurdy sa nepodobali na nijaké miesto, ktoré som dovtedy navštívil. Ich charakter určovala predovšetkým prítomnosť mnohých chorých, ktorí sa prišli uzdraviť, neraz po tom, ako nad nimi lekári zlomili palicu. Všetko, čo potrebovali, bola podľa nich viera a ich príklad na nás veľmi zapôsobil. Po týždni som sa domov vrátil s predsavzatím, že sa zmením, a s niekoľkými modrými plastovými fľašami v tvare Panny Márie, naplnenými zázračnou vodou. Dokonca som si priniesol aj niečo, čo by sa pri mojom skromnom rozpočte dalo považovať za relikviu sväteice, ktorú by si stredovekí pútnici nadovšetko cenili – veľký lesklý obraz zabalzamovaného tela Bernadety v jej sklenenej hrobke. Pripevnil som si ho na stenu vo svojej izbe v nádeji, že mi pomôže držať sa môjho novonadobudnutého cieľa, a plánoval som sa prihlásiť na leto ako dobrovoľník v Lurdoch, aby som pomáhal ukladať chorých do uzdravujúcej vody.

Nikdy som sa tam však nevrátil. Musel som do svojho programu vtesnať priveľa skúseností. Odvtedy som síce bol na púťach na iných miestach, čo bol výsledok slabých zvyškov viery pretkaných zvedavosťou, no už nikdy to nebolo také intenzívne ako po prvý raz. Vždy som predpokladal, že sa prosto zmenil môj pohľad, ale asi pred šiestimi rokmi som si uvedomil, že sa v skutočnosti zmenili samotné púte – a tí, ktorí sa na nich zúčastňujú. Po jednom knižnom podujatí v Lake District na severozápade Anglicka ma dobrovoľníčka z tohto literárneho festivalu viezla na najbližšiu železničnú stanicu a počas tej polhodinovej jazdy sa zmienila, že sa práve vrátila z Cesty svätého Jakuba (Camina), tisícročnej púte do Santiaga de Compostela v severozápadnom Španielsku, na ktorej prešla cez dve pohoria.

Hovorila, že cesta sa stala ničím neprerušovaným cvičením sa v zlepšovaní života, dala jej príležitosť na vlastnej koži spoznať históriu a kultúru regiónov, ktorými pomaličky prechádzala pešo, možnosť pocítiť skutočnú jednotu s prostredím a uniknúť pred všetkými rozptýleniami a výdobytkami moderného života, so všetkým potrebným zbaleným v jednom batohu. S nadšením si pochvalovala, že rytmus celodenného kladenia jednej nohy pred druhú jej umožnil vytvoriť si v inak preplnenej hlave priestor na hlbšiu reflexiu. Niečo z toho, čo opísala, sa zhodovalo s tým, čo som si pamätal z Lúrd, ale väčšina nie. Po prvé, náboženstvo ju nijako neinšpirovalo, aby sa vydala na púť. Až keď som neskôr premýšľal nad tým, čo mi povedala, a spisoval som si zoznam jej motivácií, uvedomil som si, že sa dajú jednoducho zhrnúť do štyroch základných bodov, ktoré platia pre novú generáciu pútnikov – cvičenie, objavovanie, prostredie a únik.

Odrazu som počul podobné príbehy všade, kam som sa pohol – o príťažlivosti samotného Camina, ktorému sa zdvihla návštevnosť z piatich pútnikov denne v polovici 80. rokov

20. storočia na skoro tisícku v súčasnosti, ale aj o iných pútnických destináciách po celom svete. Dokonca i Lurdy, ako som zistil, sa stali populárnymi aj medzi nekatolíkmi, čo bolo v mojej mladosti nemysliteľné. Nový druh cestovateľov znovu objavil a zaplnil dávno zabudnuté pútnické trasy. V niektorých prípadoch ich museli ľudia doslova vykopať, lebo sa úplne prestali používať, alebo pre ne našli nové využitie. Ich príbehy v Európe a v Severnej i Južnej Amerike vám rozpoviem v nasledujúcich kapitolách, rovnako ako príbehy o jestvujúcich cestách v Ázii, ktoré sa prispôbili novému, širšiemu ponímaniu pútnictva. Všetky rozprávania v tejto knihe však spája jedna neodbytná otázka. Prečo v týchto výrazne skeptických a sekulárnych časoch – najmä v rozvinutom svete, kde počet tých, čo samých seba označujú za veriacich, neprestajne klesá – ľudia aktívne hľadajú miesta s dejinami nasiaknutými takou silnou vierou, ktorá je pre nich inak úplne neprijateľná?

Klasická odpoveď, ktorú som mnoho ráz dostal, je, že turizmus je novým náboženstvom a pútnictvo je prosto nový názov pre turizmus. Lebo aj v minulosti púť pripomínala dobrodružnú dovolenku a pútnik turistu, čo neuniklo jastrabiemu zraku anglického spisovateľa Alana Bennetta pri návšteve stredovekého kláštora Moissac na juhozápade Francúzska. Všimol si, ako napísal do svojho denníka, že hlúčik ľudí, ktorých považoval za turistov na dovolenke, boli v skutočnosti pútnici v prvých fázach Camina. Nedokázal to na prvý pohľad rozlíšiť. „Vyzerali ako nadšení turisti v strednom veku, akých vídame u nás doma,“ posťažoval sa, „kde ich jediná púť vedie na vrchol Ingleboroughu (vrchol neďaleko dediny Yorkshire).“⁴¹

V zámene turistov s pútnikmi tkvie irónia, keďže pôvod moderného turistického ruchu aspoň sčasti spočíva v istom druhu organizovaného cestovania po odskúšaných a dôveryhodných

cestách vrátane miest, kde sa cestovatelia môžu v noci uchýliť, a sprievodcu, aby mohli navštíviť miesto ďaleko od domova, kde by sa cítili lepšie. No pútnici sa od turistov veľmi líšia. Pútnictvo je slovo, ktoré by sa malo používať opatrne, nie neuvážene nadužívať v bedekroch. Znamená totiž viac než prechádzku po vidieku s priateľmi, viac než príležitosť spraviť niečo pre svoje zdravie a popritom si pozrieť pamiatky. Púte a chrámy, ako som zistil na svojom mladíckom výlete do Lúrd a odvtedy mnoho ráz videl na vlastné oči, sú viac než každoročná dovolenková alternatíva pre dobrodruhov.

Či sa s ňou pútnik 21. storočia chce, alebo nechce spojiť, v púti je obsiahnutá transcendentálna dimenzia. Nezáleží na tom, či tí, ktorí sa vydajú na púť, majú malý, alebo nemajú nijaký záujem o náboženstvo, resp. v širšom zmysle o vieru, alebo či chcú ďalej rozvíjať svoje duchovno, príbuzného viery a náboženstva. Keď kráčame po pútnickej ceste, otvárame sa dedičstvu, ktoré siaha omnoho ďalej, než sú vypracované svaly a telá. Mnohí z tých, ktorí prejdú Camino a patria k viac než päťdesiatim percentám ľudí odmietajúcich nálepku veriaci, napriek tomu hovoria, ako ich ten zážitok zmenil. Niekoľkí z nich sa dokonca obrátia o stoosemdesiat stupňov a konvertujú na katolicizmus, prípadne sa k nemu vrátia. Pre iných môže byť tento posun oveľa menší a ťažšie rozpoznateľný. Približne zo štvrté milióna turistov/cestovateľov/pútnikov, ktorí z domova alebo zo zahraničia každoročne navštívia Katedrálu a metropolitný kostol svätého Petra v Yorku, ktorý je od 17. storočia materským kostolom kresťanstva v severnom Anglicku, deväť z desiatich podľa vlastných slov neprídu so zámerom pomodliť sa. Budova je pre nich úchvatným múzeom. A napriek tomu skoro polovica z nich neskôr hovorí, že keď boli vnútri, niečo, čo nevedia pomenovať, ich natoľko pohlo, že zapálili sviečku alebo tam nechali napísanú modlitbu.²

A ešte viac sa ich vydá domov z Cesty svätého Jakuba s novou chuťou objavovať počas nasledujúcej dovolenky ďalšie podobné trasy a neplánuje sa vrátiť ku konvenčnej turistike. Pre veteránov Cesty svätého Jakuba je obľúbená tisícvestoročná Buddhova cesta po osemdesiatich ôsmich chrámoch na ostrove Šikoku v Japonsku. Tieto dve púte sú prepojené aj na formálnej úrovni.

Je potrebné lepšie vysvetliť túto renesanciu pútnictva. Predsa len táto prax, aspoň v Európe, v posledných štyridsiatich rokoch ustupovala ako *More viery (Sea of Faith)* od viktoriánskeho poeta Matthewa Arnolda, ale bez „dlhého melancholického revu odlivu“.³ Jedným z počiatočných bodov je potreba identifikovať príčinu návratu pútnictva ako niečoho, čo sa v týchto neistých časoch vznáša v éteri. Banky kolabujú, populizmus je na vzostupe, zdanlivo neriešiteľné konflikty a desivé pandémie nás jednotlivo aj kolektívne nútia spochybňovať samotné základy, na ktorých sú vybudované naše postnáboženské životy 21. storočia. Naša viera v to, čo bolo donedávna považované za nevyhnutný rozvoj vedy a ľudstva – a z toho prameniaca marginalizácia náboženského presvedčenia –, odrazu so zaškrípaním zastala. História nás stále znova a znova učí, že keď nastanú horšie časy, ľudia dajú náboženstvu druhú šancu.

No môže sa to vôbec stať vo svete, kde sa – prinajmenšom v jeho rozvinutejších častiach – náboženstvo neraz verejne znevažuje alebo sa o ňom radšej ani nehovorí? Politici pri boji o voličov tvrdia, že do politiky nebudú miešať Boha. Áno, v tom zmysle, že práve niektoré denominácie sú zvyčajne najneobľúbenejšie pre prehrešky z minulosti, nepružné pravidlá morálky a neochotu svojich (väčšinou mužských) vodcov pripojiť sa k širšej spoločnosti v zaobchádzaní so ženami ako s rovnocennými a prijať vzťahy osôb rovnakého pohlavia. Náboženstvo však nie je iba o denominácii. Ďalším nedávnym paralelným vývojom bolo, že čoraz viac

Ľudí sa cíti oslobodenými od skúmania viery a milosti akýmkoľvek spôsobom, ktorý si zvolia, lebo nie sú spútaní inštitucionálnymi obmedzeniami ani lojalitou. Vidno to na značnom počte ľudí, ktorí kladne odpovedajú na otázku, či veria v posmrtný život alebo anjelov. A určite to vidno aj na moderných púťach. Možno si to vyžaduje prijať spoločnosť iných, ale rozhodne si to nevyžaduje prihlásiť sa ku konkrétnej náboženskej tradícii a už vonkoncom nie ku kódexu správania sa nejakého klubu. V tomto zmysle je to niečo, čo je dokonale naladené na ducha doby.

A to na každého ducha doby. Nevyhnutné prepojenie namáhavého putovania a otvorenia sa osobnej premene spĺňa vnútornú potrebu ľudského bytia. Macuo Bašó, najslávnejší poet obdobia Edo v 17. storočí v Japonsku, v krajine, ktorá aj dnes srdečne podporuje tradíciu pútnictva, napísal: *„Každý deň je cesta a samotná cesta je domov.“*

Návrat pútnictva je preto niečo prastaré a zároveň moderné, tradícia, ktorej čas sa možno vrátil, hoci s niekoľkými nevyhnutnými úpravami. Jednou z nich je zbaviť sa karikatúrnej predstavy, že všetci starí pútnici boli v porovnaní s novou generáciou neznesiteľne zbožní a neveselí. Hoci hlboko veriaci ľudia sa stále zhromažďujú v tradičných chrámoch, ich viera nikdy nepredstavovala jediný dôvod púti. Chaucer opakovane poukazuje na to, že zdanlivé náboženské motivácie jeho stredovekých pútnikov boli neoddeliteľne späté s dychtivosťou spoznať nové miesta a s chuťou nakrátko sa ponoriť do bezstarostnej, občas aj lascívnej spoločnosti.

Pútnictvo v minulosti aj v súčasnosti treba vnímať ako časť väčšej a dlhšej pohnútky ľudí, ktorú by sme mohli nazvať „kráčanie s cieľom“. A chôdza sa rozhodne vracia do módy, čo sa deje z dôvodov, ktoré nesúvisia s náboženstvom, ale prekrývajú sa s ním. Vo svojej najznámejšej politickej podobe – protestnom pochode –

sa dnes využíva s novým nadšením proti zakorenenej moci zvyčajne, ale nie vždy, v prospech otvorenej, individuálnej, občianskej spoločnosti. Práve teraz môže byť chôdza dokonalým prejavom nesúhlasu vo svete, ktorý je tak silno zviazaný s lietadlami, loďami, vlakmi a autami – najničivejšími dopravnými prostriedkami zo všetkých, so zabíjaním samotnej planéty. „Chodec, ktorý s námahou kráča po ceste k nejakému vzdialenému miestu, je jedným z najpresvedčivejších a najuniverzálnejších obrazov toho, čo znamená byť človekom,“ napísala vo svojej knihe *Wanderlust: A History of Walking (Túlavé topánky. Dejiny chôdze)* americká akademička a aktivistka Rebecca Solnitová, „lebo zobrazuje jednotlivca ako malého a osamelého vo veľkom svete, odkázaného na silu svojho tela a svojej vôle.“⁴

Chodec používa nohy, ktoré náš globalizovaný svet považuje za zastarané – aspoň v rámci ich pôvodného účelu na premiestňovanie sa z miesta na miesto –, aby vyjadril predovšetkým protest proti zhoršovaniu životného prostredia, ktoré má za následok klimatické zmeny. Nie je preto ktovieako veľkým skokom využiť ten istý ekologický imperatív pri púti, keď sa človek môže pohrúžiť do krajiny, ktorú predchádzajúce generácie pútnikov považovali za takú výnimočnú, že ju isto musela stvoriť božská ruka.

Je to spojenie, ktoré podporuje organizácia nazvaná Európska zelená sieť pútí (European Green Pilgrimage Network), ale vzťah medzi udržiavaním stvorenstva a náboženským zážitkom je rovnako starý ako kopce, po ktorých vedú pútnické trasy. „Ako som šiel,“ napísal jezuita Gerard W. Hughes o svojej pešej púti do Jeruzalema, „prebudil sa vo mne úžas nad prírodou a pocit jednoty s ňou. V bezútešnej, holej, zamrznutej krajine som našiel útechu, najmä keď som bol unavený a slabý na duchu, lebo som vedel, že ponurý povrch sa pripravuje preraziť na jar nový život.“⁵

Vyčerpanie tela pri chôdzi na dlhú vzdialenosť by logicky malo otužiť aj myseľ. História púti nám však ukazuje opak, intuitívnu pravdu. Teológovia a mystici kázali, že keď svoje končatiny tlačíme do krajnosti, dokážeme skrotiť nadvládu svojich tiel, a tak sa pútnici môžu bez rozptýlenia sústrediť na inak nepolapiteľnú dušu. Ranokresťanskí pútnici sa tak veľmi usilovali zbaviť telesných obmedzení, ktoré spúťovali ich duchovný potenciál, že sa stali závislými od vystavovania sa nebezpečenstvu a chodili do svätýň na ostrovoch ležiacich v nepredvídateľných, komplikovaných vodách. Vyčerpanie, neprestajné nebezpečenstvo utopenia sa alebo len utíšenie a umlčanie mozgu pri namáhavej chôdzi sa považovali za dokonalý spôsob, ako upriamiť myšlienky k Bohu či k bohom na nebesiach.

V dnešných časoch sa to však zmenilo. V 21. storočí námaha púte smeruje myšlienky dovnútra, zatiaľ čo pútnici zdolávajú hory, kráčajú kilometer za kilometrom a nadobúdajú pluzgie-re. Všetko sa deje pri chôdzi, čo je tempo v kontraste so svetom, ktorý sa teraz ženie vpred rýchlejšie, než si dokážeme predstaviť. Preto sa pokrok na púti dá merať aj dosiahnutím sebaobjavenia a sebapoznania. To potom aspoň niektorým poskytuje možnosť, aby sa počas putovania starobylými cestami spojenými s vierou dostali k tomu nesformovanému čomu, čo sa vznáša na periférii ich zmyslov. Zachytiť záblesk transcencie, ktorá je inak v každodennom ruchu moderného života nepostrehnuteľná, si vyžaduje vyvinúť mocné neintuitívne úsilie, ako ísť na púť v sekulárnej dobe.

Samozrejme, je mnoho iných spôsobov, ako môžeme v neprítomnosti alebo v exile organizovaného náboženstva dosiahnuť akúsi polovičnú inú dimenziu: vytrvalostní bežci, extrémni cyklisti alebo horolezci často hovoria o tom, že ich aktivity ich prenášajú do inej, vyššej roviny. To isté môžu povedať aj tí, ktorí sa

vrátia z hudobného festivalu v Glastonbury, zo symfonického koncertu alebo z anjelského workshopu.

Existuje veľa ciest, ale pútnictvo je menej extrémne, mainstreamovejšie než iné cesty, hoci je stále dosť nezvyčajné na to, aby sa nad ním ľudia pozastavovali. „Ty ideš na púť? To by mi nikdy nenapadlo.“ So svojou dlhou históriou a s výnimočnou duchovnou geografiou sa pútnictvo stále hodí na hľadanie zmyslu života.

1. KAPITOLA

SANTIAGO DE COMPOSTELA CAMINO – CESTA SVÄTÉHO JAKUBA

*„Cesta svätého Jakuba nie je rýchlostná súťaž ani preteky.
Je to cesta bratstva a univerzálnosti.“*

PÚTNICKÝ NÁPIS V KOSTOLE V TRIACASTELE
NA CESTE SVÄTÉHO JAKUBA¹

„**I**dem na veľmi dlhú prechádzku,“ vysvetľuje svoje nečakané rozhodnutie vydať sa po starobylej ceste Camino (v cirkevných kruhoch nazývanej Cesta svätého Jakuba alebo Svätajakubská cesta) z francúzskych Pyrenejí do Santiaga de Compostela v Galícii na severozápade Španielska Tom Avery, očný lekár, ktorého hrá v populárnom filme *Púť (The Way)* z roku 2010 Martin Sheen. Jeho skutočný dôvod však spočíva v traume zo smrti jeho jediného syna, keď sám podnikal Camino. A potom sú tu traja spolupútnici, ktorých Tom stretáva na ceste. Táto

nesúrodá trojica sa snaží uniknúť od problémov vo vlastných životoch, ale zároveň každý z nich dúfa, že im skúsenosť z Camina pomôže nájsť nové spôsoby, ako sa s nimi vyrovnáť, keď sa vrátia: jeden je spisovateľ, ktorý už nedokáže písať, druhý Holanďan, ktorý chce schudnúť, aby zachránil svoj vzťah, a tretí krehká slobodná duša, ktorá ani zďaleka nie je taká vynaliezavá, ako sa na prvý pohľad zdá.

Každý z nich potrebuje 800-kilometrový úsek cesty, aby pochopil ostatných aj seba samého, a to vďaka atmosfére akéhosi odstupu od reálneho sveta na Ceste svätého Jakuba a ustavičnému kontaktu s ostatnými na paralelných cestách za zmyslom, ale aj vďaka trochu ošúchaným duchovným rezonanciám, ktoré sú neoddeliteľnou súčasťou tej púte.

Komerčný úspech filmu bol do značnej miery spôsobený tým, že film vyšiel v roku, keď počet *peregrinos* (pútnikov) na Ceste svätého Jakuba dosiahol rekordnú úroveň 300-tisíc. V tom čase sa to považovalo za míľnik. Záujem o túto stredovekú pútnickú cestu sa oživil tak rapídne, že sa o nej začalo hovoriť ako o jednej z najväčších európskych kultúrnych udalostí posledných rokov 20. a prvých rokov 21. storočia.

V prvých desaťročiach minulého storočia nastala v Santiagu hospodárska kríza, ktorá zasiahla celý región Galície, kde prevládalo poľnohospodárstvo a rybolov a odkiaľ odišlo vyše milióna ľudí za lepším životom do Ameriky. Po svojom víťazstve v španielskej občianskej vojne v 30. rokoch 20. storočia sa diktátor generál Francisco Franco – sám rodák z Galície – pokúsil vdýchnuť Ceste svätého Jakuba nový život. Jedným z motívov bolo oživenie miestnej ekonomiky, ale časť súvisela aj s jeho širším projektom, ktorého cieľom bolo využiť španielsky nacionalizmus a konzervatívny smer katolicizmu na udržanie vlastnej fašistickej ideológie a na upevnenie svojej moci. Po Francovej smrti v roku 1975

a po návrate k demokracii a pluralizmu v Španielsku sa však táto hnacia sila vyparila a Santiago sa opäť ocitlo v útlme.

V roku 1986, keď postfrankistické Španielsko vstupom do Európskej únie ohlásilo nový politický úsvit, Úrad pre pútnikov v Santiagu de Compostela – ktorý doteraz vydáva osvedčenia v latinčine, známe ako *compostelas*, každému, kto prešiel viac ako 100 kilometrov trasy – za celý rok vydal len 1 800 pútnických osvedčení. Investície Európskej únie sa však zamerali na modernizáciu turistickej infraštruktúry na celej trase a súviseli jednak s francúzskym úsilím o posilnenie ich časti trasy, známej ako *Camino Frances* alebo Francúzska cesta, jednak so španielskym nadšením. V dôsledku toho koncom 80. rokov 20. storočia počet účastníkov Camina výrazne stúpala a nová generácia *peregrinos* sa stala zaujímavou zmesou. Práve túto stránku tak dobre zachytáva film *Púť*. Niektorí z pútnikov spĺňali tradičnú podmienku byť katolíckmi (aj Martin Sheen je veriaci katolíck), hoci mnohí považovali cirkev, v ktorej vyrastali, za nepodstatnú, ba dokonca zlú. Iní zase nemali nijaký formálny vzťah k akejkoľvek podobe organizovaného náboženstva. Čo ich teda priťahovalo?

Súčasťou znovuzrodeného záujmu bola skutočnosť, že peších pútnikov – a čoraz viac tých, ktorí väčšinu trasy prešli na bicykli – priťahovala tisícročná história Camina. Okrem toho v tom období sa televízni diváci priam hrnuli k dokumentárnym filmom novej generácie historikov, ktorí chodili, rozprávali a pritom oživovali minulosť. Chôdza naprieč severným Španielskom sa tak stala aktívnou dovolenkou, ktorá navyše poskytovala možnosť zažiť stredovekú históriu na vlastnej koži. Prebudenie záujmu o Camino však vzniklo aj z hlbších pohnútok. „Keď pútnici začnú kráčať,“ hovorí spisovateľka Nancy Louise Freyová o svojich pozorovaniach na Camine, „s ich vnímaním sveta sa začne diať niečo, čo pretrváva